

Pestprotocol

Vereniging voor CNO

Papendrecht

Bespreken MT	25-01-2016
Vaststellen DB	25-01-2016
ter instemming naar GMR, art. 10 lid e	01-03-2016
Def. vaststelling	23-06-2016
Intranet	07-04-2016

Inhoud

Voorwoord	3	
1. Doelstelling	4	
2. Voorwaarden om pesten aan te pakken	4	
3. Definiëring van pesten	4	
3.1 Wat is pesten?	4	
3.2 Vormen van pesten	5	
4. Preventieve aanpak	5	
5. Signaleren: meetinstrumenten en observaties	6	
6. Handelen in een peestsituatie	7	
6.1 Vijfsporenaanpak	7	
6.2 Maatregelen in de klas	10	
7. Jaarplanning	11	
 Bijlage:	12	
1. Literatuur	12	
2. Nuttige adressen en andere informatiebronnen		13

Voorwoord

De Vereniging voor CNO Papendrecht (VCNO) werkt vanuit een christelijke grondhouding waarbij de liefde voor God, voor elkaar en voor de schepping in de praktijk wordt gebracht.

De visie van VCNO wordt gekenmerkt door het omgaan met verschillen tussen leerlingen op onderwijskundig en pedagogisch gebied.

Ook is een aantal belangrijke **waarden** geformuleerd die passen bij de visie:

- Verantwoordelijkheid
- Openheid
- Ontwikkeling
- Samenwerking

Deze waarden willen we met elkaar actief uitdragen. Binnen deze waarden past geen pesten.

VCNO ziet het ook als haar taak om ervoor te zorgen dat pesten zoveel mogelijk wordt voorkomen en wordt tegengegaan. Om dit te kunnen bereiken hanteert VCNO een eigen pestprotocol.

In dit pestprotocol worden de theoretische achtergronden van pesten beschreven en de aanpak van pesten. Aansluitend met tips/suggesties voor ouders en leerkrachten.

Joke Rietveld

Directeur-bestuurder

1. Doelstelling

Het doel van dit pestprotocol is het tegengaan en voorkomen van pesten op de scholen. VCNO wil een eenduidige lijn aangeven, waarin duidelijke gedragsregels zijn opgesteld, duidelijke aanpak en theoretische achtergrond over pesten.

Van alle teamleden en betrokkenen van de scholen wordt verwacht samen te werken bij de uitvoering van dit protocol. Alleen met een goede samenwerking kan het pesten goed aangepakt worden. Het is belangrijk dat de leerlingen zich veilig en prettig voelen op de scholen en zich optimaal kunnen ontwikkelen!

2. Voorwaarden om pesten aan te pakken

Om het pesten effectief aan te pakken moeten er aan een aantal voorwaarden voldaan worden. (Landelijke organisatie voor ouders in het onderwijs, 1994)

- Pesten moet als een probleem gezien worden door alle direct betrokken partijen: leraren, ouders en leerlingen (slachtoffers, pesters en de zwijgende middengroep).
- De school moet het pestprobleem voorkomen. Een preventieve aanpak bestaat onder meer uit de behandeling van het onderwerp met de leerlingen. Na deze activiteit worden met hen regels vastgelegd.
- Als pesten desondanks toch optreedt, moeten leraren dat kunnen signaleren en vervolgens kunnen aanpakken.
- Er moet duidelijk stelling worden genomen tegen pesten.
- Wanneer pesten toch weer voorkomt moet de school beschikken over een directe aanpak.
- Als de school of de leerkracht weigert het probleem aan te pakken of de aanpak is onjuist of heeft geen resultaat, dan is inschakeling van een vertrouwenspersoon nodig. Deze persoon dient op verzoek van de ouders van het gepeste kind een klacht in bij de klachtencommissie. Die onderzoekt het probleem en adviseert het bevoegd gezag over de te nemen maatregelen.

3. Definiëring van pesten

3.1 Wat is pesten?

Er is een verschil tussen pesten en plagen.

Pesten is het op systematische wijze toepassen van lichamelijk, geestelijk of seksueel geweld door een of meer leerlingen ten opzichte van meestal een klasgenoot die niet (meer) in staat is zichzelf te verdedigen (Bob van der Meer, 2002).

Bij **plagen** is er sprake van incidenten en het slachtoffer kan zich verdedigen. Er is geen sprake van winnen of verliezen.

Kenmerken van pesten zijn:

- * Het is langdurig en herhaaldelijk.
- * Het vindt vaak plaats in groepsverband (groep tegenover individu).

- * Er is sprake van een machtsongelijkheid tussen de pester en het slachtoffer.
- * Het is steeds gericht op dezelfde persoon.
- * Het slachtoffer kan niet meer voor zichzelf opkomen en loopt lichamelijk en/of psychische schade op.

Kenmerken van plagen zijn:

- * Het komt incidenteel voor.
- * Het gaat vaak gepaard met een grapje.
- * Er is geen winnaar of verliezer.
- * De plager en het slachtoffer zijn fysiek en/of psychisch vrijwel even sterk.
- * Het slachtoffer loopt vrijwel geen lichamelijke en/of psychische schade op.

Stellingen zijn dat plagen mag, dat plagen goed is voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen en dat pesten niet kan. Pesten is namelijk te vergelijken met kindermishandeling.

“Van plagen word je groot en van pesten word je klein”

3.2 Vormen van pesten

Pesten kan op verschillende manieren plaatsvinden. Dit kan het lastiger maken om pesten in een klas of groep te signaleren. Pesten kan bizarre vormen aannemen; van schelden/schoppen tot foltersessies in een school wc/het aanzetten tot zelfmoord en het digitale pesten.

Direct pesten / fysiek en verbaal pesten:

Dit zijn openlijke aanvallen op het slachtoffer. Het gaat hier om vernederen, schelden, dreigen, belachelijk maken, schoppen, slaan, duwen, opjagen, opsluiten, vernielen spullen, afpersen, of seksueel geweld. Het seksuele geweld kan veel verschillende vormen aannemen, zoals onzedelijke betasting, aanranding of zelfs verkrachting.

Indirect pesten / emotioneel pesten:

Het indirecte pesten is de meest lastige vorm van pesterijen om te kunnen signaleren. Vaak valt deze manier van pesten nauwelijks of niet op. Leerkrachten weten dan vaak niet wat er gaande is en er is dan moeilijk iets tegen te doen. Het indirecte pesten uit zich onder andere in sociale isolatie van het slachtoffer, het verspreiden van geruchten en leugens, negeren, buitensluiten. Met name meisjes zijn erg actief op het gebied van indirect pesten. Jongens pesten vaker direct.

Digitaal pesten:

Digitaal pesten is een onderdeel van traditioneel pesten. De vormen van digitaal pesten zijn heel divers. Het kan bestaan uit anonieme berichten versturen via social media, schelden, roddelen, bedreigen, foto's van mobieltjes en webcam op internet plaatsen, privégegevens op een site plaatsen, wachtwoorden en credits stelen en misbruiken, haatprofielen aanmaken, virussen sturen, happy slapping en het versturen van een emailbom.

4. Preventieve aanpak

De scholen beschikken over een aantal preventieve aanpakken om pesten tegen te gaan en een veilig klimaat te scheppen voor de kinderen.

Heel belangrijk is in eerste instantie het bevorderen van een veilig klimaat op school en in de klas. Als kinderen zich allemaal veilig en prettig voelen zal het pesten een stuk minder aanwezig zijn. Voor het bevorderen van een veilig klimaat, spelen de volgende punten o.a. een rol:

- Vanuit de christelijk identiteit geven alle betrokkenen van de vereniging een goed voorbeeldgedrag.
- De scholen hanteren een methode voor godsdienstvorming, waarbij regelmatig aandacht wordt besteed aan omgangsvormen, normen en waarden, geënt op de christelijke identiteit.
- De scholen besteden aandacht aan groepsvorming.
- De scholen hanteren een methode voor sociale vaardigheden.
- Er zijn heldere gedragsregels omschreven. Deze regels worden regelmatig met de leerlingen besproken.
- Leerlingen worden betrokken bij het opstellen van groepsregels.
- De scholen hanteren een internetprotocol, dat jaarlijks vanaf groep 5 door leerlingen wordt ondertekend. Dit protocol is opgenomen in het beleidsstuk Social Media.
- Er wordt tweejaarlijks een sociale veiligheidslijst (WMKPO) ingevuld door leerlingen vanaf groep 5, ouders en leerkrachten.
- Er vindt op de scholen monitoring sociale veiligheid en welbevinden leerlingen plaats. De scholen gebruiken hiervoor een meetinstrument. Het instrument, dat valide en betrouwbaar is, moet de scholen inzicht geven in een aantal zaken: hoe ervaren leerlingen de sociale en fysieke veiligheid op school, hebben leerlingen te maken met aantasting van de sociale en fysieke veiligheid (zoals doorpesten (inclusief pesten via social media), geweld, discriminatie e.d.), hoe is het gesteld met het welbevinden van leerlingen op school? Om een goed beeld te kunnen geven van de situatie op de scholen is van belang dat een gestandaardiseerd instrument (WMK-PO) wordt gebruikt, dat tenminste eens per schooljaar onder een representatief deel van de leerlingen wordt afgenomen.
- Er is op de scholen een aanspreekpunt inzake pesten waar ouders, kinderen en leerkrachten terecht kunnen en hebben dit in de schoolgids beschreven (vertrouwenspersoon).
- Er is op de scholen een coördinator van beleid in het kader van het tegengaan van pesten aanwezig. Deze persoon kan vanuit zijn opgebouwde kennis op het gebied van pesten bijvoorbeeld fungeren als klankbord voor leraren met vragen en adviseur zijn van de schoolleiding op het gebied van de structurele aanpak van pesten. In de schoolgids staat beschreven wie deze taak heeft (vertrouwenspersoon).
- De scholen hebben een sociaal veiligheidsbeleid.
- Het gebruik van het protocol wordt geëvalueerd en de resultaten hiervan worden teruggekoppeld tijdens een teamvergadering.

5. Signaleren : meetinstrumenten en observaties

Er zijn verschillende methoden voor het verzamelen van gegevens om de aard van agressie en pesten in school te bepalen. Signaleren vindt plaats d.m.v. vragenlijsten en observaties.

- Schoolveiligheidsvragenlijsten
- Pestpreventie vragenlijsten
- Klassenklimaat schalen

- De pestthermometer
- Sociogrammen van leerlingen uit een groep
- Sociaal-emotioneel leerlingvolgsysteem

De belangrijkste manieren die pesters met hun slachtoffers zowel openlijk (direct, fysiek) als stiekem (indirect, sociaal) gebruiken zijn o.a. :

volstrekt doodzwijgen, isoleren, buitensluiten, roddelen, liegen, geruchten verspreiden, vriendschappen kapot maken door vrienden of vriendinnen van elkaar te vervreemden, manipuleren, discrimineren van anderen, psychisch, fysiek of seksueel mishandelen, een kring vormen of insluiten in klas, gang of schoolplein, buiten school opwachten, slaan of schoppen, klopjachten organiseren, op weg naar school achterna rijden, naar het huis van het slachtoffer gaan, opbellen, als slaaf behandelen, nooit de echte naam van het slachtoffer gebruiken, maar een bijnaam, voortdurend zogenaamde leuke opmerkingen maken over een klasgenoot, opdracht geven huiswerk te maken of huiswerk innemen, bezittingen kapot maken of afpakken, cadeaus eisen of geld afpersen, voortdurend jennen, het slachtoffer voortdurend de schuld van iets geven, telkens het slachtoffer uitschelden of er tegen gaan schreeuwen, opmerkingen maken over kleding / luizen / etc., beledigen, briefjes doorgeven.

Pestgedrag op onze scholen wordt nooit getolereerd. Leerkrachten en ouders moeten alert zijn op de manier waarop kinderen met elkaar omgaan en duidelijk stelling nemen wanneer bepaalde gedragingen hun norm overschrijden.

6. Handelen in een pestsituatie

Als er ruzie is moeten de leerlingen het eerst zelf zien op te lossen. Als dit niet lukt dan roepen ze de hulp in van de leerkracht. Is er echt sprake van pesten, dan volgt de onderstaande procedure. Pesten moet gestopt worden! Het heeft ernstige gevolgen voor alle betrokkenen. Het pesten kan alleen verdwijnen als ouders, school en de kinderen samen de strijd tegen pesten aangaan. Om deze strijd aan te gaan volgen we de vijfsporenaanpak. Deze aanpak is hieronder op een toepasbare en praktische wijze beschreven.

6.1 Vijfsporenaanpak

Er zijn verschillende methoden en onderzoeken met betrekking tot pesten. Wij gaan uit van de vijfsporenaanpak. Binnen de vijfsporenaanpak kan je het pesten aanpakken op een niet-confronterende en confronterende manier zoals de pesttest, het sociogram, signaleringsinstrument risicoleerlingen, No-Blame aanpak.

Deze aanpak richt zich op een gelijktijdige hulp aan de 5 groepen:

- Hulp aan de pester;
- mobiliseren van de zwijgende middengroep;
- achtergrondinformatie/ oorzaken/gevolgen/ signalen/ oplossingen aan leerkrachten;
- achtergrondinformatie en adviezen aan ouders;

- hulp aan het slachtoffer.

Naast deze aanpak zijn er verschillende methoden van waaruit de leerkracht kan werken

Alle betrokken partijen; school, pester, slachtoffer, middengroep en de ouders, worden betrokken bij het signaleren en de aanpak van pesten. De te volgen stappen:

Leerkracht/school:

Leerkrachten hebben een sleutelrol in de aanpak van het pesten. Zij zijn de eerst verantwoordelijken voor de aanpak op school. Van de leerkrachten wordt verwacht dat zij het pesten vroegtijdig signaleren en effectief bestrijden. De leerkracht gebruikt de '**ik-boodschap**' om het probleem bij de leerling aan te geven. De reden om het op deze manier te doen, is dat de leerkracht de boodschap bij zichzelf houdt, eerlijk zegt hoe hij erover denkt en wat hij voelt. Hierdoor krijgt de boodschap bij de leerlingen minder lading en is er minder weerstand. Een voorbeeld van een 'ik-boodschap': "Ik vind het niet prettig als er kinderen ongelukkig zijn, omdat ze worden gepest." Dit geeft aan dat er een probleem is, dat hij het niet alleen op kan lossen, maar het moet wel opgelost worden en de leerkracht roept hiermee ook de hulp in van de medeleerlingen.

Daarnaast kan de leerkracht gebruik maken van verschillende methoden, zoals:

- Confronterende methode.
- Niet-confronterende methode
- No-Blame aanpak

Let op: Zeg als leerkracht nooit tegen de pester of tegen de klas, dat je hebt gehoord van Jantje of van zijn moeder dat hij gepest wordt.

Als het pestgedrag je ten gehore komt zorg er dan voor dat je zelf het pesten ook (deels) signaleert of maak het pesten in het algemeen bespreekbaar. Doet een leerkracht dit namelijk niet dan zal het pesten doorgaan en wordt het slachtoffer verder gepest om het feit dat hij het heeft verteld.

Verder zorgt de school dat de directie en de leerkrachten over voldoende informatie beschikken rondom pesten in het algemeen en het aanpakken van pesten in de eigen groep.

De school neemt stelling in tegen het pesten. De school heeft een goed beleid rondom pesten en veiligheid van leerlingen waar de hele school bij betrokken is.

Aanpak van de pester (s):

Hulp aan de pester wordt eerder genoemd dan hulp aan het slachtoffer. Niet omdat het slachtoffer geen hulp nodig heeft, maar omdat de pester het probleem veroorzaakt en niet het slachtoffer. Hulp aan de pester is noodzakelijk, omdat hij uit zichzelf niet snel zal stoppen met pesten, vaak niet weet wat hij aanricht.

De hulp aan de pester bestaat uit: Een straffend gesprek, een probleemoplossend gesprek, gesprek met de ouders, een training sociale vaardigheden en schorsing of verwijdering.

Een *straffend gesprek* is bedoeld om de ernst van de zaak aan de orde te stellen. De leraar geeft kort aan dat hij de regels heeft overtreden en daarom straf verdient (zie hiervoor beloning en straf).

Levert dit geen resultaat op dan volgen de *probleemoplossende gesprekken* met de pester om de oorzaak van het pesten boven tafel te krijgen. Gespreksonderwerpen kunnen zijn:

- de wijze waarop ouders aandacht besteden aan hun kind;
- lichamelijke bestraffing door ouders als reactie op wangedrag;

- lichamelijke en/of psychische mishandeling door de ouders;
- niet corrigeren van agressief gedrag door ouders;
- zelf eerst gepest zijn;
- bang zijn om zelf de zondebok te worden;
- zich groot voor willen doen;
- jaloers zijn op anderen;
- verwend zijn;
- reactie op bepaalde smaak-, geur- of kleurstoffen;
- slecht voorbeeld krijgen van volwassenen;
- blootstelling aan geweld op televisie, internet, e.d.

Als de oorzaak duidelijk is, dan wordt er gewerkt aan de *gevoeligheid* van de pester. Het vergroten van zijn gevoeligheid voor wat hij aanricht bij het slachtoffer en de gemaakte afspraken kunnen kort worden besproken.

De leerkracht en de pester maken samen afspraken over de gedragsverandering en deze worden wekelijks doorgenomen. Daarnaast zullen we moeten laten zien welk effect zijn/ haar gedrag heeft. Ook kan gesproken worden over de positieve kanten die de gepeste heeft en moet er wellicht gedragsverandering plaatsvinden door de gepeste zich te leren beheersen.

Is het pesten nog niet gestopt dan wordt er contact opgenomen met de ouders. Met de *ouders* van de pester wordt een gesprek aangegaan. Dit gesprek kan door de leerkracht en/of de zorgcoördinator worden gevoerd. De ouders worden voorzichtig, maar duidelijk benaderd. Hen wordt verteld wat hun kind anderen aandoet en hoe hiermee op school wordt omgegaan. Mocht het pesten nog niet zijn gestopt na deze activiteiten dan mag van de ouders de medewerking worden verwacht om het pesten te stoppen. Het is tenslotte een gedeelde verantwoordelijkheid. Let wel; als er een vermoeden bestaat dat de pester thuis fysieke straf zal krijgen voor zijn gedrag, dan zal de school al het mogelijke moeten doen om het pesten te stoppen, voordat de ouders op de hoogte worden gebracht!

Als een pester andere kinderen echt mishandelt of schade toebrengt aan eigendommen, dan zal de school de ouders direct al in moeten lichten. De risico's zijn dan te groot.

Mocht het pesten nog niet over zijn dan zal de pester een sociale vaardigheidstraining moeten volgen. De uiterste maatregel is het schorsen van de pester of hem zelfs verwijderen van school.

Zorg voor follow-up gesprekken met de (ex)-pester.

Aanpak van het slachtoffer

Uiteraard wordt er ook hulp geboden aan het slachtoffer. De hulp zit niet in het bieden van overmatige aandacht, maar door omgangsregels met elkaar vast te stellen. Samen met het kind werken aan mogelijke oplossingen. Daarnaast is het belangrijk om goed naar het slachtoffer te luisteren en zijn probleem serieus nemen. De ouders van het slachtoffer worden ingelicht over de situatie en de te nemen stappen.

Als een kind lang gepest is, kan het geholpen zijn met een training sociale vaardigheden om het zelfvertrouwen, opkomen voor jezelf en het positief zelfbeeld terug te winnen.

Zorg voor follow-up gesprekken met het slachtoffer.

De zwijgende middengroep

De zwijgende middengroep is van vitaal belang voor de aanpak van het probleem. De moeilijkheid is dat deze groep vaak uit kleine subgroepjes bestaat met ieder zijn eigen belang. Als de groep eenmaal

in beweging is gebracht hebben de pesters weinig meer te vertellen. De middengroep is eenvoudig te mobiliseren, niet alleen door de school, maar ook door de ouders. Wat er gedaan wordt:

- Met de kinderen praten over pesten en over hun eigen rol daarin.
 - Regelmatig lessen geven over anders-zijn, buitensluiten, verschillen, e.d. Hierin kunnen verschillende werkvormen gebruikt worden, zoals lezen, voorlezen, kringgesprek, groepsopdrachten, rollenspel. Het voorbeeldgedrag van de leerkracht is hierbij van groot belang.
 - Met de kinderen overleggen over mogelijke oplossingen bij pesten en over wat ze zelf kunnen bijdragen aan die oplossingen.
 - Samen met de kinderen werken aan oplossingen, waarbij ze zelf een actieve rol spelen.
- Een effectieve methode om het pesten tegen te gaan is het stellen van regels voor leerlingen door de leerkrachten.

Ouders

Als school heb je met alle ouders te maken, zowel van de pester, als van het slachtoffer en de ouders van de middengroep. Pesten heeft invloed op de hele klas. Het bederft de sfeer in de klas. Enkele tips:

- Ouders die zich zorgen maken over pesten, serieus nemen.
- Ouders op de hoogte houden van pestsituaties.
- Informatie en advies geven over pesten en de manieren waarop pesten kan worden aangepakt.
- In samenwerking tussen school en ouders het pestprobleem aanpakken. Zowel op school als vanuit de thuissituatie.
- Zonodig ouders doorverwijzen naar deskundige ondersteuning.

6.2 Maatregelen in de klas

Binnen de klas worden ook verschillende maatregelen getroffen om het pesten aan te pakken. Pesten is een groepsgebeuren. Om de betrokkenheid van de leerlingen te vergroten en te zorgen dat zij er samen voor zorgen dat het pesten stopt of voorkomen wordt, zijn er verschillende activiteiten te doen in de klas (Elliott, 1997). Het is wel belangrijk dat er daarbij gelet wordt op de leerlingen die dit onderwerp pijnlijk vinden, omdat ze zelf gepest worden of slachtoffer zijn geweest.

** Voorlezen uit boeken:* Er zijn vele boeken die gebruikt worden om het onderwerp pesten aan te kaarten. Na het voorlezen kan erover gepraat worden met de leerlingen.

** Klassendiscussie:* Het onderwerp pesten wordt algemeen besproken. De leerlingen praten met elkaar over pesten; wanneer komt het voor, wat zijn de effecten, wat doen pesters en hoe kan je het stoppen. Na deze discussie verstaat iedereen hetzelfde onder pesten en kunnen de leerlingen zelf ook regels opstellen om pesten tegen te gaan, zoals we laten iemand die vaak alleen staat meedoen, we helpen kinderen die gepest worden, e.d.

** Film of poppenspel:* Om de betrokkenheid te vergroten wordt er een film getoond. Leerlingen kunnen zich zo meer betrokken voelen, zich leren inleven. Dit werkt ook zo met een poppentheater. Leerlingen worden hierdoor ook bewuster van de gevolgen van pesten. Na deze activiteit praten de leerlingen met elkaar over pesten.

**Opstel of gedicht:* De leerlingen schrijven een opstel of een gedicht het liefst over een situatie die ze zelf meegemaakt hebben. Deze verhalen kunnen worden besproken in de klas, als de leerling daar zelf toestemming voor geeft. Dit geeft tevens een mooie aanleiding om het pesten bespreekbaar te maken. Ze geven zelf hun verhaal. De leerlingen kunnen op deze manier ook goed het verschil leren tussen plagen en pesten.

** Rollenspel*

** Regels vaststellen en hanteren:* Regels zijn belangrijk voor kinderen. Door regels leren ze met elkaar om te gaan en komen ze in contact met normen en waarden. (gedragsregels protocol)

** Afnamen van een sociogram en van de schoolvragenlijst (SVL):* Beiden lijsten geven voldoende informatie om onder andere sociaal-emotionele problemen van leerlingen te signaleren en hen daarin te ondersteunen. Het sociogram wordt gemeten met behulp van 2 vragen: Met wie ga je om en met wie ga je niet om. De SVL meet 10 factoren; leertaakgerichtheid, concentratie, huiswerkattitude, plezier in school, sociaal aanvaard gevoel, relatie met de leerkracht, uitdrukkingsvaardigheid, zelfvertrouwen bij proefwerken, sociale vaardigheid en sociale wenselijkheid.

7. Jaarplanning pestprotocol

1. In het begin van ieder schooljaar worden de gedragsregels en het internetprotocol besproken in de klas. Het internetprotocol wordt door de groep 5 t/m 8 ondertekend. De gedragsregels worden zichtbaar in het lokaal opgehangen.
2. Het pestprotocol en het internetprotocol worden gecommuniceerd in de schoolgids en de protocollen zijn opgenomen in de schoolgids en/of op de website.
3. Eén keer per jaar wordt de sociaal emotionele ontwikkeling van de leerlingen in kaart gebracht door het invullen van het toetsinstrument sociaal emotionele ontwikkeling.
4. Tweewekelijks geeft de leerkracht een les sociale vaardigheden uit onder andere de methode voor sociale vaardigheden. In deze lessen kan ook het pesten centraal staan en de gestelde gedragsregels.
5. Het gesignaleerde pestgedrag wordt gemeld bij of door de leerkracht en vervolgens gemeld binnen het team. De leerkracht zal dus alert moeten zijn en blijven op de signalen rondom het pesten. Dit zowel in de klas, op het schoolplein als tijdens de gesprekken met leerlingen.

6. Bij een pestprobleem handelt de leerkracht volgens de vijfsporenaanpak.
7. Elke leerkracht zorgt voor het consequent naleven van de gemaakte afspraken met de individuele leerling met betrekking tot pesten op school en de gedragsregels van het pestprotocol.
8. De leerkracht evalueert regelmatig met zijn/haar groep de gemaakte afspraken en resultaten met betrekking tot de gedragsregels.

Bijlage1: Literatuur

Literatuur voor volwassenen

- * Ik ga weer graag naar school (Kenter,B., Amersfoort 2000).
- * Pesten op school (Emmerechts, S., Antwerpen 2001).
- * Pesten (Van Dugteren,T., Houten 2004).

Literatuur voor kinderen

Boeken voor kinderen vanaf 3-8 jaar

- * Trompet voor Olifant (1990, Max Velthuijs)

Boeken voor kinderen vanaf 8-12 jaar

- * Mijn broer is sterker dan sterk (1996, Dyan Sheldon)
- * De Griezels (1981, Roald Dahl)
- * Kaatje Knal en de Biefstukbende (1996, Carry Slee)
- * En de groeten van groep acht (1995, Jacques Vriens)
- * Het achtste groepie tegen het soepie (1995, Jacques Vriens)
- * Een bende in de bovenbouw (1995, Jacques Vriens)
- * Pesten, mijn boek over durf en zelfvertrouwen (2013, Tulleners)
- * Spijt (1996, Carry Slee) boek en film

Boeken voor leerkrachten:

- * Pesten op school: adequaat optreden tegen pestgedrag – Dieter Krowatschek & Gita Krowatschek (spelletjes, activiteiten en oefeningen voor het herkennen, signaleren en bestrijden van pestgedrag op school)

Nederlands Jeugdinstituut

<http://www.nji.nl/Pesten-Literatuur>

Bijlage 2: Nuttige adressen en andere informatiebronnen

Anti-pestbureau Posicom

Heemraadweg 309
1382 GX Weesp
0294-430110
www.posicom.nl

De kindertelefoon

Speciaal voor kinderen om te praten over je zorgen en problemen.
0800-0432

Ouders & COO

Landelijke vereniging voor ouders, christelijk onderwijs en opvoeding.
Postbus 125
3970 AC Driebergen
0343-513434
www.ouders.net

CED-groep (Centrum Educatieve Dienstverlening)

Onderwijsbegeleidingsdienst Zuid- Holland zuid
Postbus 383
3300 AJ Dordrecht
078-6139100

Stichting Chris

078-6312300
help@chris.nl

Nederlands Jeugdinstituut

<http://www.nji.nl/Pesten>

Sites tegen pesten:

www.pestweb.nl
www.posicom.nl
www.mijnkindonline.nl